

**ОЦЕНКА НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА
ЕФЕКТИВНОСТ НА ТРАНСПОРТА В БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА НА
ПРЕПОРЪКТЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ТРАНСПОРТНА ПОЛИТИКА**

Христина Николова

hrnikolova@unwe.acad.bg

**УНСС, катедра „Икономика на транспорта“
Студентски град „Христо Ботев“, ул. „8-ми декември“, 1700 гр. София
БЪЛГАРИЯ**

Ключови думи: енергийна ефективност, транспортна политика

Резюме: За решаването на проблемите на енергийната ефективност в транспорта са необходими качествени решения, базирани на научни изследвания, които могат да предоставят задълбочен анализ на тенденциите и перспективите за повишаване на енергийната ефективност на транспорта в страната, респ. на неговата конкурентоспособност на европейския транспортен пазар.

Националното законодателство предвижда изисквания по отношение на превозвачите и транспортните средства в много от тези аспекти, но е необходима оценка на постигнатите резултати и допълване на политиката за развитие на транспорта в страната с мероприятия насочени към снижаването на негативните външни ефекти от транспорта на базата на оценка на ключови показатели за неговото развитие. Именно това е основната цел, на предложениия доклад.

I. УВОД

Устойчивото развитие и конкурентоспособността на националната икономика изискват повишаване на ефективността на възпроизводствения процес във всички отрасли и особено в енергетиката и транспорта като стратегически сектори на националната икономика. Намалването на потреблението на невъзобновяеми ресурси е изключително важно във всички аспекти на функциониране на транспортните системи. От друга страна, смекчаването на негативните ефекти върху околната среда вследствие от транспортната дейност налага предприемането на действия по отношение на намаляването на шума и вредните емисии.

Без повишаване на енергийната ефективност и използване на алтернативни горива в транспорта, в условията на неизбежен ръст на цените на петрола, може да се очаква увеличаване на външнотърговския дефицит и намаляване темповете на растеж на икономиката.

II. ПОЛИТИКА ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ В ТРАНСПОРТА

Във връзка с изграждането на институционалната рамка за постигане на висока енергийна ефективност в сектор „Транспорт“ са разработени национални

дългосрочни и краткосрочни програми по енергийна ефективност, приети от Министерския съвет, като например:

- Национална дългосрочна програма за енергийна ефективност до 2015 г., приета от МС (04.07.2005 г.) - насочена за намаляване на енергийната интензивност на брутния вътрешен продукт на ниво крайно потребление [1];

- Национална дългосрочна програма за насърчаване използването на възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) за периода 2005-2015 г.[2];

- Програма за повишаване на енергийната ефективност в сектор транспорт [3];

Освен това, в рамките на проекта за стратегия на Министерство на транспорта за устойчиво развитие на транспортната система на страната до 2020 г. също са дефинирани цели, свързани с повишаването на енергийната ефективност на сектора, а именно:

- ***Насърчаване използването на по-екологични автомобили***

Целите в тази област са свързани с подновяване на националния автопарк с автомобили, отговарящи на европейските екологични норми и стимулиране на иновациите, както и подготвяне на законови и институционални мерки за ограничаване вноса на стари автомобили. Предвидените действия за постигане на поставените цели в тази област са фискални, административни и организационно управленски.

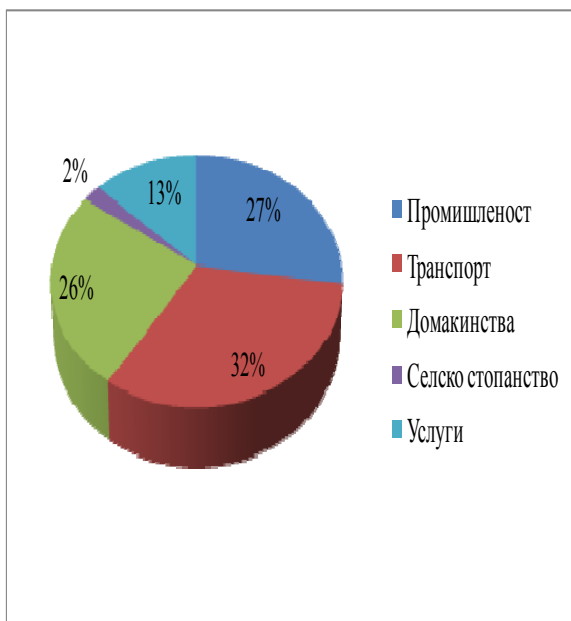
- ***Използване на по-чисти горива и енергия в транспорта***

Поставените цели са свързани с разширяване приложението на по-чисти горива чрез предприемането на данъчни мерки за стимулиране производството и разпространението на биогорива за транспорта, с цел достигане на 5,75 % пазарен дял на биогоривата в България към 2010 г [4]; поощряване използването на железопътен транспорт и повишаване на степента на неговата електрификация; стимулиране на предлагането на превози с обществен транспорт в градовете и градските агломерации, за сметка на използването на лични моторни превозни средства, както и разширяване използването на вътрешноградски електротранспорт.

III. АНАЛИЗ НА ЕНЕРГИЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ НА ТРАНСПОРТА В БЪЛГАРИЯ

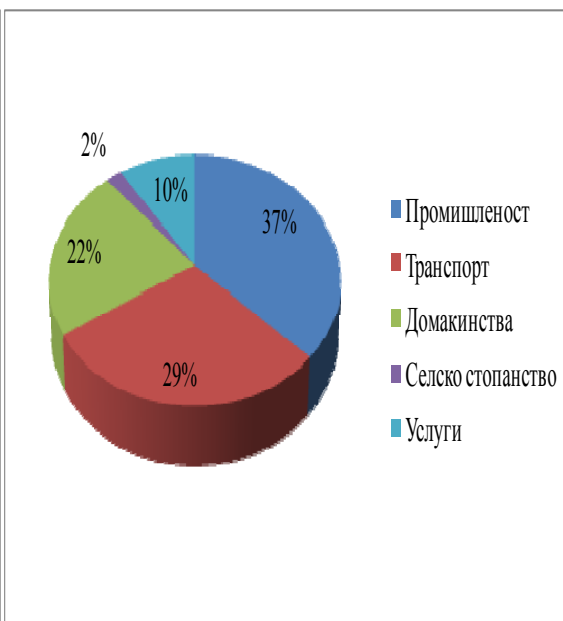
Енергийната ефективност в транспорта се определя като съотношение между потреблението на енергия в транспорта и БВП (изчислен на верижна база с базова година 2000 г. по цени от 2000 г). При изчисляването му е отчетено потреблението на енергия от всички видове транспорт (автомобилен, железопътен, речен и въздушен), включително търговските, личните и обществените превози. Не е включено потреблението на енергия в морския и тръбопроводния транспорт. Показателят позволява да се сравни ръста в консумацията на енергия от транспорта и ръста в БВП.

Транспортът заема първо място в консумацията на енергия по сектори в ЕС с относителен дял от 32% от общата консумация (виж фигура 1). В България този дял е 29 %, с което транспортът се нарежда второ място след промишлеността (фигура 2). От друга страна, около 95% от енергията, използвана за извършването на превози е от петрол и природен газ, като електрическата енергия също е широко използвана – особено в градския транспорт.

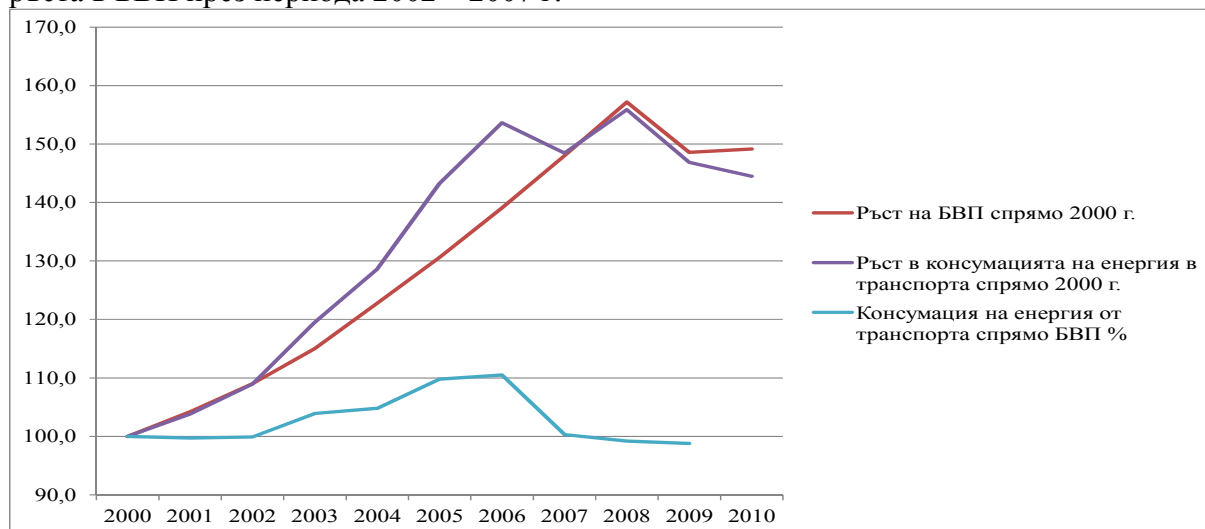
Фигура 1 Крайна консумация на енергия по сектори на икономиката в ЕС-27, 2010 г.

Източник: EUROSTAT

Фигура 2 Крайна консумация на енергия по сектори на икономиката в България, 2010 г.

В периода между 2000 и 2010 г. консумацията на енергия от транспортния сектор в страната следва тенденциите в развитието на икономиката. Характерно е дори изпреварване в ръста на консумираната енергия от транспортния сектор в сравнение с ръста в БВП през периода 2002 – 2007 г.

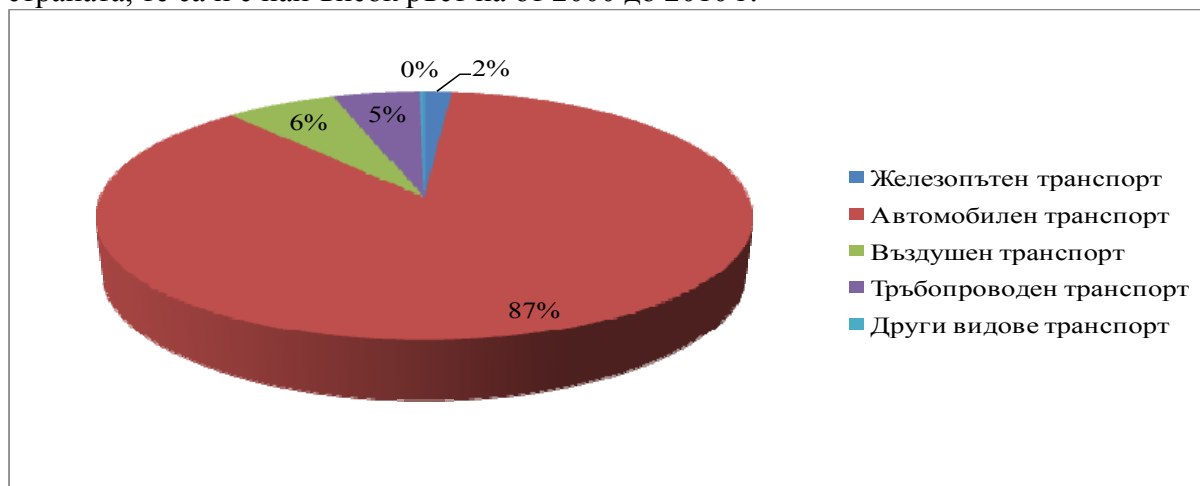

Фигура 3 Консумация на енергия от транспорта спрямо БВП

Източник: EUROSTAT

Средногодишния ръст в потреблението на енергия в транспорта е 3,5 %, а средния ръст на БВП – 3,4 % (виж фигура 3). В резултат на това консумацията на енергия в транспорта падаща се на 1000 лв. от БВП нараства с 2,7 % на година, което показва че целта за отделяне на консумацията на енергия в транспорта от икономическия растеж не е постигната. Намаляването на консумацията на енергия от транспортния сектор след 2007 г. и специално през 2009 г. очевидно е последица от икономическата криза и съответства на забавянето в икономическото развитие на страната. Въпреки, че според данните за растежа на БВП след 2010 г. се забелязва известен ръст, краткосрочните данни за продажбите на горива показват, че консумацията на енергия от транспорта продължава да намалява.

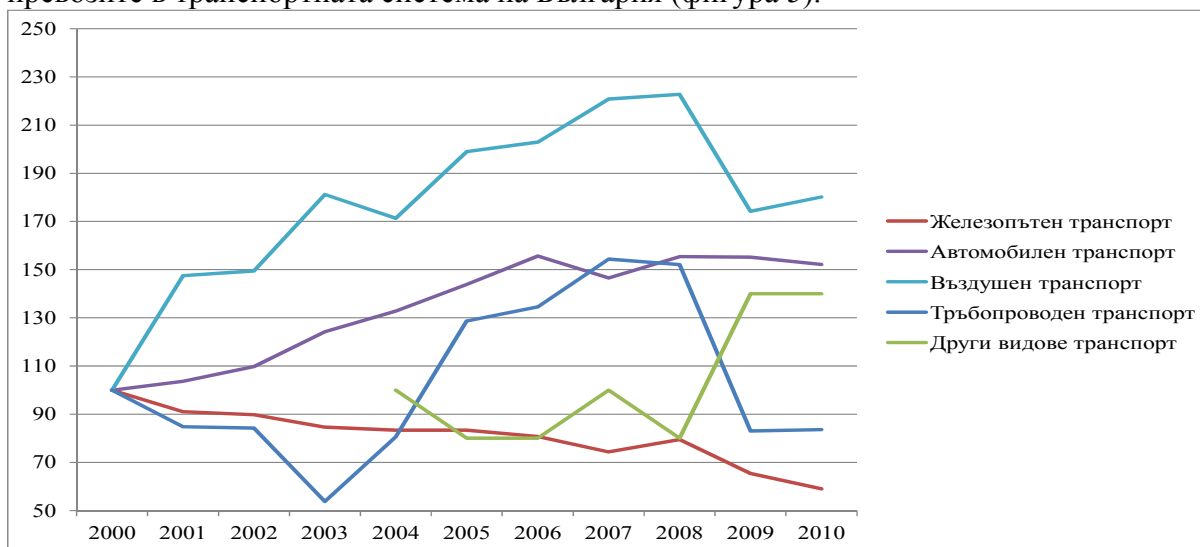
Относителният дял на автомобилния транспорт в общата консумирана енергия от транспортния сектор в страната е средно 84,7 %, а през 2010 г. – 87,3 %, следван от въздушния транспорт с относителен дял от 6,9 % (виж фигура 4). Тези два вида транспорт не само са основните консуматори на енергия от транспортния сектор в страната, те са и с най-висок ръст на от 2000 до 2010 г.

Фигура 4 Относителен дял на отделните видове транспорт в общата консумация на енергия от транспорта в България, 2010 г.

Източник: Генерален директорат по мобилност и транспорт, 2012

Консумацията на енергия от автомобилния транспорт нараства средногодишно с 4 %, докато въздушния транспорт бележи средногодишен ръст от 6,7 % , което отразява нарастващия относителен дял на въздушния транспорт в общия обем на превозите в транспортната система на България (фигура 5).

Фигура 5 Ръст в консумацията на енергия по видове транспорт

Източник: Генерален директорат по мобилност и транспорт, 2012

Консумацията на енергия от железопътния транспорт намалява средногодишно с 5,5 %, което може да се обясни със значителното свиване в обема на превозите по този вид транспорт, а не с целенасочено провеждана политика за намаляване на консумацията на енергия. Все пак следва да се има предвид, че железопътния транспорт осигурява по-ниска консумация на енергия в сравнение с другите видове транспорт и това е една от основните му технико-икономически особености.

Съвременните изисквания за мобилност на стоки и хора налагат използването на значителни количества енергия, независимо от използвания вид транспорт. Предвид

това, че консумацията на енергия от транспорта има негативно влияние върху околната среда, то и целта на стратегиите за повишаване на енергийната ефективност е да се постигне висока мобилност при възможно най-ниска консумация на енергия или с използването на най-енергийно ефективните видове транспорт.

IV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Нарастващото потребление на енергия от транспорта е пряко свързано с различни проблеми, а именно:

- то може да затрудни доставките на енергия и да повлияе на производствените сектори и консумацията на възобновяеми източници;
- оказва влияние върху климатичните промени;
- използването на биогорива може да допринесе за независимост от цените на невъзобновяемите енергийни източници и намаляване на емисиите на парникови газове, но същевременно производството на биогоривата има негативно влияние върху биоразнообразието, ерозията на почвите, използването и качеството на водите и използването на земята. От друга страна, отглеждането на култури за производство на биогорива е в конкуренция с отглеждането на земеделски култури за хранително-вкусовата промишленост;
- води до замърсяване на въздуха.

Следователно трябва да бъдат отчетени два основни фактора: нарастващите изисквания за мобилност на стоки и хора и тенденцията за пренасочване към сравнителни енергийно интензивните видове транспорт. Именно затова в стратегията за устойчиво развитие на ЕС е формулирана целта за „постигане на устойчиви нива на консумация на енергия от транспорта и намаляване на емисиите от парникови газове” а също и за „отделяне на икономическия растеж от търсенето на превози с цел намаляване на вредното въздействие върху околната среда” [5].

Очакванията по отношение на петрола и другите изкопаеми горива са, че през идните десетилетия техните цени ще се увеличават, а по-евтините енергийни ресурси постепенно ще се изчерпват [6]. Негативните въздействия върху околната среда ще придобиват все по-голям мащаб, тъй като конвенционалните ресурси ще бъдат заместени от още по-замърсяващи. Същевременно необходимостта от преминаване към ниско въглеродна икономика и все по-нарастващите изисквания за енергийна сигурност ще наложат ориентация към производството и доставката на енергия от възобновяеми източници. С развитието и усъвършенстването на технологиите и преминаването към масово производство на енергия от такива източници се очаква цените на енергията да се понижат.

Намаляването на потреблението на невъзобновяеми ресурси е изключително важно във всички аспекти на функциониране на транспортните системи. Сметчането на негативните ефекти върху околната среда вследствие от транспортната дейност налага предприемането на действия за намаляването на шума и вредните емисии.

Националното законодателство предвижда изисквания по отношение на превозвачите и транспортните средства в много от тези аспекти, но е необходима оценка на постигнатите резултати и допълване на политиката за развитие на транспорта в страната с мероприятия насочени към снижаването на негативните външни ефекти от транспорта на базата на оценка на външните разходи.

ЛИТЕРАТУРА:

- [1] Министерство на икономиката и енергетиката – Агенция за енергийна ефективност. Национална дългосрочна програма по енергийна ефективност до 2015 г., София, 2005 г.
- [2] Министерство на икономиката и енергетиката – Агенция за енергийна ефективност. Национална дългосрочна програма за насърчаване използването на възобновяемите енергийни източници - 2005-2015 г. София, 2004 г.
- [3] Министерство на икономиката и енергетиката. Програма за повишаване на енергийната ефективност в сектор транспорт чрез прилагане на мерки за енергоспестяване 2006 – 2008 г. София, 2006 г.
- [4] Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията. Национална дългосрочна програма за насърчаване потреблението на биогорива в транспортния сектор 2008-2020г. София, 2008.
- [5] European Commission communication, Keep Europe Moving – Sustainable mobility for our continent: Mid-term review of the European Commission's 2001 transport White paper.
- [6] European Commission. White paper: Roadmap to a Single European Transport Area – Towards a competitive and resource efficient transport system. Brussels, 2011.

OPPORTUNITIES FOR INCREASING ENERGY EFFICIENCY OF TRANSPORT IN THE CONTEXT OF EUROPEAN TRANSPORT POLICY RECOMMENDATIONS

Christina Nikolova
hrnikolova@unwe.acad.bg

*University of National and World Economy
Economics of Transport Department, Hristo Botev Students' Town, 8-december str.
BULGARIA*

Key words: *energy efficiency, transport policy*

Abstract: *The process of resolving the transport energy efficiency problems requires qualitative solutions based on scientific research which represent in depth analyses of trends and perspectives facing transport and its competitiveness on the EU market.*

The national legislation envisages requirements of different aspects regarding energy efficiency improvements for carriers and vehicles but an assessment of the effects achieved is still necessary. It will be helpful in expanding the transport development policy with measures for cutting down the negative external effects. Such an assessment should be based on key transport indices evaluation. This exactly is the purpose of the present paper.